

Oponentský posudek na magisterskou práci Bao Doa „Nguyen Thuat a deník z cesty vietnamského poselstva k čínskému dvoru“

Předkládaná diplomová práce se věnuje zajímavé literární památce moderních vietnamských dějin, Deníku z cesty do Tianjinu, a okolnostem jejího vzniku na pozadí vztahů mezi dynastií Nguyen, qingskou Čínou a Francií. V práci se tak již z podstaty věci mísí dvojitý přístup: předně je deník charakterizován a popisován z literárněvědného hlediska a jeho vznik je zasazen do kontextu podobných děl známých z období pozdně císařské Číny. Současně je také posuzován jako dobový pramen a relevantní zdroj informací o daném historickém období a zaskládá vztahů mezi Vietnamem, Francií a Čínou. Za tímto účelem pojednává velká část práce o autorovi celého díla, Nguyen Thuatovi, okolnostech jeho mise do Tianjinu a především povaze vztahů v rámci tributárního systému mezi Vietnamem a qingským dvorem. Dílčí závěry z posouzení deníkových záznamů pak diplomant vztahuje na širší kontext vietnamsko-čínských vztahů a navrhuje revidovat zavedený narativ vietnamského vymezování se vůči Číně. Jedná se o solidní práci, v níž diplomant prokázal potřebné znalosti jazyka a tématu i schopnost pracovat s historickými prameny a sekundární literaturou. Některé autorovy závěry však nepovažuji za zcela průkazné, lépe řečeno, nevyplývají zcela jasně z argumentace, která je v práci použita.

Za problém považuji především zjednodušené chápání tributárního systému. Autor vychází více méně z Fairbanka, jenž popisuje celý systém jako v podstatě neměnný od 10. do 19. století. Toto je však interpretace překonaná a pro správné pochopení fungování celého systému je potřeba zohlednit specifické rysy tzv. tributárních vztahů a nastavení systému v různých obdobích, které bylo velmi proměnlivé. Stejně tak je velký rozdíl v geografickém kontextu, a bylo by proto vhodnější soustředit se na konkrétní projevy tohoto vztahu na příkladu Vietnamu, než vysvětlovat, jaké implikace měl pro severní kočovníky. Na str. 34 autor tvrdí, že „(tributární) systém prakticky zastupoval diplomatický řád, kterým se okolní země při jednání s Čínou řídily.“ Tvrzení je samo o sobě v pořádku, z výkladu však vyplývá, že diplomant nechápe tributární systém jen jako diplomatický řád **pro jednání s Čínou**, tedy jen jako způsob komunikace s čínským dvorem, který však nemusí nutně mít politické konsekvence. Přebírá v podstatě nekriticky dobovou francouzskou interpretaci systému, která tributární vztahy vnímala jako exkluzivní vztah suverén – vazal. Qingové samozřejmě ve vlastním zájmu podobné pochopení situace podporovali, neboť usilovali o zachování vlastní

sféry vlivu v oblasti a také o svou vlastní prestiž doma. Vietnam sám hrál o čas a koneckonců nebyl jedinou zemí, která nechtěla podepsat dohodu diktovanou koloniální velmocí a vymlouvala se odkazem na souhlas svého suveréna v Pekingu. Byl to však pragmatický přístup, který nutně nemusel vypovídat nic o reálných politických afiliacích a mocenském uspořádání.

Diplomant zaměňuje rétoriku tributárních vztahů za realitu vazalského postavení, když říká, že podřízené postavení vůči Číně dává vazalskému státu pevné místo ve světovém řádu. Toto místo měla drtivá většina „tributářů“ i bez Číny a postavení vazala došlo uplatnění právě jen ve styku s Čínou, anebo v období ohrožení, jako tomu bylo v případě Vietnamu právě na konci 19. století. Jinak Vietnam sám vystupuje jako samostatná imperiální říše s vlastní kolonizační politikou vůči svým sousedům i národnostním menšinám na svém území a panovník se tituluje jako císař (například v Koreji k tomu Kodžong sáhl až po japonské anexi, kdy byla definitivně přetržena pouta s Čínou). Chybí mi tu vyrovnávající pohled optikou teorie mandalových států, které jsou brány jako alternativa tributárního modelu a daleko lépe popisují mezinárodní vztahy v regionu JV Asie. Vietnam byl centrem poměrně velké mandaly jednající velmi agresivně vůči ostatním státům JV Asie – thajská knížectví Sipsong Ťao Tháj či Huaphan na pomezí Laosu a Vietnamu odvádějící tribut dvoru v Hue, soupeření se Siamem o Kambodžu (Nguyenové dosazovali své vlastní loutky na kambodžský trůn – královna Ang Mej v zajetí v Hue, Ang Duong a Norodom se právě proto přiklonili k Francii a protektorátu) a vlastně historicky i „postup na jih“ proti čamským královstvím, která Dai Viet postupně anektoval. Z tohoto pohledu tak Vietnam mohl být jen těžko reálně vnímán jako něčí vazal.

Autorovo sinocentrické vidění celého systému a přejímání čínského pohledu na věc je pak vidět i na poznámce o tom, že podobný vztah měla s Čínou i Barma. Konbaungská dynastie měla vlastní mandalu, do níž spadala daiská knížectví v Sipsong Pan Ná v Yunnanu, která vysílala tributární poselstva současně do Pekingu i Barmy. Qingové Barmu nikdy neovládali a nemohli ji tudíž ani nikomu postoupit.

Celkově vzato je zde vztah Vietnam-Čína vlastně nahlížen jen z pohledu Číny, což je pro závěry celé práce ohledně postoje Vietnamu k Číně a čínské kultuře poněkud limitující.

Podobné rozlišování mi chybí i v závěru práce, kde má autor podle mého tendenci zaměňovat kulturní souznění s politickou loajalitou. Myslím, že je opět velmi důležité rozlišovat období od období, ale jsem toho názoru, že přijetí kulturních norem a kulturní afiliace k Číně ještě neznamenalo nemožnost politického vymezování se vůči čínskému vměšování a mocenskému tlaku ze strany severního souseda. Toliko nešlo o vymezování na kulturní bázi. Příkladem pro

srovnání může být Korea, pro níž byla Čína vždy historickým korelativem, s nímž se poměřovala, a vzorem civilizace, avšak stejně tak existovaly místní tradice, které z ní činily zemi Číně rovnocennou – mýty o Tangunovi a další. Ve Vietnamu byla situace zřejmě podobná. Kopírování imperiálních struktur a replikování čínských institucí spojené s obdivem k čínské kultuře nemuselo nutně vést k závislému postavení, naopak mohlo dodávat stejný pocit svébytnosti, jako v případě čínských dvorů. Autor by měl vzít v úvahu, že konec 19. století byl navíc krizovým obdobím, kdy byl Vietnam pod tlakem Francie a snažil se za každou cenu ubránit svou samostatnost. Domnívám se, že dovolávání se ochrany Qingů jako suveréna nguyenského dvora nebyl ani tak snahou dát přednost čínské nadvládě před novou, francouzskou, jako posledním pokusem uchránit svou faktickou samostatnost, jež vzala podpisem smlouvy s Francií za své. Souhlasím s autorem, že pohled na dějiny Vietnamu by neměl být paušalizující, ale zdá se mi, že celkově je diskurz vymezování se vůči Číně stále platný.

V práci je dále několik drobných nepřesností v překladech či chápání některých termínů:

Na str. 17 je dang 檔 přeloženo jako záznamy, ale i podle kontextu by bylo vhodnější použít překlad archivní dokumenty či jen dokumenty. Stejně tak v dalších názvech, *Dai Nam thuc luc chinh bien – Pravdivé záznamy z Dai Namu – hlavní část*, výraz *zhengbian* znamená oficiálně kompilováno, nikoli hlavní část, a v případě *Dai Nam nhat thong chi - Sjednocené záznamy z Dai Namu* znamená výraz *yitong* sjednocení, území pod jednou vládou, tedy Záznamy o sjednoceném Dai Namu, což je odezva podobných názvů čínských lokálních kronik.

Pozn. 51 – rozbor znaku fan 藩 – I zde byl diplomant sveden na scestí zřejmě milnou interpretací pocházející ze sekundární literatury. Etymologicky ve slově není nic o cizím, barbarském. Naopak jedná se o plot, záštitu, tedy státy-úděly, které zhouský panovník uděloval příbuzným, aby ochránily jako hradba jeho vlastní královskou doménu. Byly to státy-záštity. To, že bylo slovo používáno i na státy mimo hranice čínské říše, je právě důsledek systému udělování panovnických titulů vládcům sousedních zemí - titulů odpovídajících nomenklatuře v rámci státu. Cizí vládci se obrazně stávali obranným valem vlastní Číny. Nicméně ani ve svém původním významu nebylo slovo zapomenuto – ještě koncem 17. století se mluví o sanfan 三藩, třech údělech v případě knížectví, která od Qingů dostal Wu Sangui a jeho druzi přímo na území Číny.

Pozn. 52 – *Da Qing huidian* – nikoli *Souhrnný zákoník Velkých Qingů*, ale Souhrn institucí/statut Velkých Qingů.

Otázky k diskusi:

1. Vedle výhrad zmíněných výše bych se rád zeptal na působení misionářů na vietnamském území. Na str. 22 se mluví misionářích, kteří jsou zde bráni jako celek, i když se nejprve rozebírá působení jezuitů, kteří v 19. století již neexistovali. V Číně byl velký rozdíl mezi tím, jak se chovali jezuité, a jak pozdější misionáři, ať již katoličtí či protestantští. Jaká byla situace ve Vietnamu? Projevoval se i tady nějak spor o rituál jako v Číně?

2. Proč diplomant srovnává Nguyen Thuatův deník právě s deníky Fan Chengdaa? Co domácí deníkářská tradice?

Celkové hodnocení:

Předkládaná práce je psána celkem pěkným jazykem, pasáže přeložené s klasické čínštiny vhodně doplňují text (jen bych doporučoval vyvarovat se zbytečných archaizujících prvků). I technická stránka práce je odpovídající. Autor práce prokázal schopnost pracovat s lingvisticky i interpretačně náročným primárním pramenem a podařilo se mu ho zasadit do dobového i žánrového kontextu. Pro z mého pohledu poměrně velkou míru zjednodušení některých tvrzení a ne vždy dostatečně propracovanou argumentaci navrhuji hodnotit práci jako velmi dobrou.

V Praze dne 6. 6. 2016

Mgr. Jakub Hrubý, Ph.D
Orientální ústav AV ČR, v. v. i.